

Diarienummer: 2025/4862

Yttrande Hem för barn och unga – för en trygg säker och meningsfull vård (SOU 2025:84)

Diskrimineringsombudsmannens (DO:s) yttrande är avgränsat till de delar av förslagen som aktualiserar DO:s uppdrag att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter. DO tillstyrker nedan nämnda förslag men framför även synpunkter som DO anser bör beaktas i den fortsatta beredningen.

Sammanfattning

DO välkomnar utredningens ambition och tillstyrker dess förslag för att stärka skyddet för barn och unga genom en ny placeringsform. Samtidigt konstaterar myndigheten att förslagen inte fullt ut synliggör de risker för diskriminering och osakliga skillnader i bemötande som finns idag och som riskerar att kvarstå. För att säkerställa barns rättigheter krävs att principen om icke-diskriminering integreras i utredningsförfarandet samt vid tillsyn. DO bedömer att genomförandet av förslagen bör kombineras med systematiska rutiner för att upptäcka och motverka osakliga skillnader, en tydlig integrering av diskrimineringsperspektivet vid tillsyn samt långsiktiga satsningar på kompetensutveckling inom icke-diskriminering och likabehandling. DO vill särskilt framhålla att utredningen föredömligt visat hur barn kan göras delaktiga och bidra med sina perspektiv i frågor som berör dem.

7.1 Motverka osakliga skillnader i bemötande och utredning

DO har i rapporten *Skillnader som kan utgöra risk för diskriminering* (2021) visat att socialtjänstens bedömningar av barns och ungas behov ibland präglas av föreställningar kopplade till kön, ålder, etnisk tillhörighet och funktionsnedsättning. Sådana mönster riskerar att reproducera ojämlikheter i barns tillgång till stöd och insatser. DO är positiv till förslaget om en ny placeringsform och differentiering, men dessa risker behöver alltså beaktas.

Skillnaderna kan bland annat innebära att pojkar ges mindre stöd utifrån antaganden om självständighet, eller att mammor och pappor bemöts olika

trots liknande förutsättningar. DO menar att det är avgörande att riktlinjer, utbildning och kompetensutveckling för personal motverkar exempelvis sådana könsstereotypa föreställningar och osakliga skillnader i bedömningar.

7.6 Satsning på kompetensutveckling för personal om likabehandling

En central slutsats i DO:s ovannämnda rapport är att bristande kompetens inom socialtjänsten kan bidra till en diskriminerande praktik. För att minska riskerna för osakliga skillnader krävs därför riktade satsningar på kompetensutveckling. Det gäller särskilt:

- kompetens om barn med funktionsnedsättning och deras familjers situation, inklusive samverkan mellan LSS, socialtjänst, skola och hälso- och sjukvård,
- förståelse för barnet och individers olika etniska och religiösa tillhörigheter, inklusive tillgång till kvalificerad tolkning och anpassad utredningstid,
- kunskap om jämställdhet, sexuell läggning och könsstereotypa mönster i bemötande och bedömningar.

Det är också viktigt att handläggare och personal får förutsättningar att reflektera över föreställningar och fördomar samt ges ledningens stöd i syfte att bygga en trygg och rättssäker verksamhet. DO instämmer i utredningens förslag om krav på utbildningsnivå för personalen. DO menar att utbildning om icke-diskriminering och likabehandling är en viktig väg framåt, särskilt utbildning som innehåller kunskap om diskrimineringslagen och som bidrar till förståelse för olika typer av diskriminerande hinder. Detta kan bidra till att minska risken för att bemötande, bedömningar och beslut sker på diskriminerande grunder.

9.5 Risk för hinder för lika rättigheter och möjligheter vid utökade befogenheter

Utredningen föreslår utökade befogenheter för personal, bland annat begränsningar som handlar om att man fråntar barnet kommunikationsmedel. Detta kan leda till försvårade möjligheter för barnet till kontakter med familj och nätverk. DO bedömer att det medför en risk för indirekt diskriminering. Indirekt diskriminering uppstår när en till synes neutral bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringsätt i praktiken särskilt missgynnar personer med exempelvis en viss religion eller

funktionsnedsättning, om det inte finns ett berättigat syfte och medlen är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet. Exempelvis barn som har svårigheter med svenska språket eller barn med vissa funktionsnedsättningar kan vara särskilt beroende av kontakter med familj eller andra viktiga vuxna. Sådana restriktioner riskerar därför att leda till en oproportionerligt negativ påverkan på vissa grupper av barn. DO bedömer därför att denna risk behöver belysas och hanteras i Regeringskansliets fortsatta beredning av förslagen.

10.5 Förstärkt tillsyn och uppföljning

Det är positivt att tillsyn och uppföljning föreslås regleras tydligare. DO konstaterar samtidigt att IVO:s granskningar sällan omfattar ett diskrimineringsperspektiv på kränkningar. Om barn utsätts för kränkningar, hot eller våld ökar sannolikheten att diskriminering också förekommer. DO vill därför betona att diskrimineringsperspektivet behöver integreras i såväl tillsyn som uppföljning.

DO anser att utredningens förslag behöver kompletteras med:

- långsiktig satsning på kompetensutveckling om likabehandling och icke-diskriminering,
- förutsättningar för kapacitet och systematiska rutiner för att upptäcka och motverka osakliga skillnader i bemötande och utredning,
- tydlig integrering av diskrimineringsperspektivet vid tillsyn och uppföljning.

En sådan inriktning kan bidra till att den nya placeringsformen inte reproducerar de risker för diskriminering som redan identifierats inom socialtjänstens arbete.

DO vill avslutningsvis framhålla att utredningens förslag utgör ett betydelsefullt steg framåt för att stärka skyddet för barn och unga i särskilt utsatta situationer, vilket i förlängningen kan bidra till förverkligandet av arbetet för lika rättigheter och möjligheter oavsett diskrimineringsgrund. Den föreslagna placeringsformen har potential att bidra till ökad trygghet, rättssäkerhet och likvärdighet. DO välkomnar därför utredningens ambitioner och vill framhålla att lagstiftaren utifrån förslagen bör säkerställa att barns och ungas rättigheter tillgodoses i praktiken. Inte minst vill DO betona att utredningen på ett föredömligt sätt visat på hur barn kan göras delaktiga och ges möjlighet att bidra med sina kunskaper och perspektiv i frågor som berör dem.

Beslut i detta ärende har fattats av diskrimineringsombudsman Lars Arrhenius efter föredragning av utredaren Madeleine Kaharascho Fridh. I den slutliga handläggningen har också enhetschefen Cecilia Narby, strategiska rådgivaren Anna Ericsson och experten Tarik Qureshi deltagit.

Lars Arrhenius